

RENDEK TÍMEA

JOG – LEHETŐSÉG – HOZZÁFÉRÉS

A FELNŐTTKÉPZÉSI RENDSZER MŰKÖDÉSÉNEK JELLEMZŐI ÉS A FELNŐTTKÉPZÉSI SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS PROBLÉMÁI BÁCS-KISKUN MEGYÉBEN

Napjainkban a folyamatos tanulás és önmagunk fejlesztése nélkül lebénulunk. Gondoljunk csak bele, és vegyük például a technikai fejlődés egy vívmányát, mely napról napra egyre meghatározza életünket: a számítógép, és mindezen felül az internet. Amennyiben nincs meg a tudásunk, hogy alkalmazni tudjuk azt, be kell látnunk, hogy az információs világ, a kapcsolatrendszer kiépítése és ápolása, a mindennapok rutinja és témája ismeretlen marad számunkra. A felnőttképzés alkalmat, és lehetőséget nyújt a felnőtteknek tudásuk frissítésére, bővítésére, önismeretük fejlesztésére, szabadidejük hasznos eltöltésére. Azonban, ha valóban így van, akkor miért nem használják ki a felnőttek a felnőttképzés kínálta lehetőségeket?

Dolgozatomban e problémakörrel foglalkozom. Témámat az Európai Unió oktatáspolitikai célkitűzései felől közelítem meg, de elsősorban Bács-Kiskun megye felnőtt lakosainak tanulási aktivitását vizsgálom. Kutatásom során a téma szakirodalmi hátterére, a KSH, ÁFSZ, OSAP, és EUROSTAT elérhető adatbázisaira támaszkodtam. A másodlagos kutatásból nyert adatok elemzését kiegészítettem elsődleges kutatással is.

Ma a felnőttkori tanulás egyik legnagyobb problémája, hogy minden felnőtt, aki tud és akar tanulni egyforma eséllyel és feltételekkel tudja igénybe venni a felnőttképzési szolgáltatásokat. Ennek érdekében az egyik legfontosabb feladatunk, hogy minden ember számára megteremtsük a felnőttképzéshez való hozzáférés lehetőségét. E problémakör relevanciáját alátámasztja az a szakértői vélemény is, amely 2010. szeptember 17-én Kaposváron megrendezett A felnőttképzés perspektívái nemzetközi konferencián Fodor Imréné, a Pécsi Regionális Képző Központ igazgatójának előadásában hangzott el: „Az elmúlt 20 évben nem tudtuk megoldani a hozzáférés problémáját”.

Jog és lehetőség

Bár a jog (2001. évi CI. törvény) és a lehetőség mindenki számára adott (ez utóbbi tekintetében szükséges megjegyezni, hogy Magyarországon 2010 decemberében 8219 – a törvényi szabályozásnak megfelelően nyilvántartásba vett – felnőttképzési intézmény működött az általános, nyelvi és szakmai képzések széles kínálatát nyújtva), mégis a felnőttek a kívánatos mértéknél kisebb arányban vesznek részt felnőttképzési programokban.

Ennek többféle és összetett okai lehetnek, pl.

- a motiváció hiánya: az emberekben máig nem tudatosult az oktatás esélyteremtő szerepe és nem vált nyilvánvalóvá a tanulás és az életminőség közötti pozitív összefüggés,
- a képzési kínálatához való térbeli, időbeli, anyagi hozzáférés korlátai,
- a képzésben való részvételhez szükséges technikai eszközök (pl. számítógép, internet) hiánya,
- a képzés megkezdéséhez szükséges iskolai végzettség hiánya,
- tanulási kompetencia hiánya,
- a korábbi tanulási kudarcok,
- a nem hatékony oktatási módszerek,
- nem megfelelő képzési kínálat stb.

A képzőintézmények számát tekintve országos szinten az Észak-alföldi régió a második, és a Dél-alföldi régió pedig a harmadik helyet foglalja el, azonban, a képzésben való részvételi arány e két régióban a legalacsonyabb (ÁFSZ, 2010). Ez azért is szomorú, mert az Észak-alföldi és a Dél-alföldi régió – karöltve az Észak-magyarországi régióval – nem csak Magyarországon, de az Európai Unióban is a legfejletlenebb régiók közé tartozik.

Mindezek alapján tehát, a jog és a lehetőség adott a felnőttek számára, hogy felnőttképzési szolgáltatásokat vegyenek igénybe.

A Dél-alföldi régió, Bács-Kiskun megye és a felnőttképzés; Magyarország legelmaradottabb területe

A Dél-alföldi régióban 77633 fő álláskereső felnőtt él – azaz, a magyarországi munkanélküli felnőttek 13,9%-a –, akik közül 32477 fő Bács-Kiskun megyében lakik, ebből 9254 fő pályakezdő, és e pályakezdőkből 3743 fő Bács-Kiskun megyei lakos. Azonban a régióban mindössze 2235 db, a megyében pedig 730 db betöltetlen álláshely van (AFSZ, 2010a).

2001-ben kezdődött a munkanélküliség növekedése Bács-Kiskun megyében, majd 2006-tól rohamosan nőtt, egészen 2010-ig. A legmagasabb munkanélküliség 2009-ben volt, ekkor az itt élő munkanélküli felnőttek száma 36651 fő volt.

A Dél-Alföldi Regionális Munkaügyi Központ nyilvántartása szerint 2010 októberében 237 intézmény végzett felnőttképzési tevékenységet Bács-Kiskun megyében. Ebből 41

akkreditált a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet Felnőttképzési Akkreditáló Testületének nyilvántartása szerint. A 48 akkreditált felnőttképzési intézményből 21 intézmény a megyeszékhelyen, Kecskeméten, 4 Baján, 3 Kiskunhalason, 2 Kiskőrösön és 1 Kalocsán működött 2009-ben. A többi intézmény kisebb városokban főleg nyelviskolai és autósiskolai képzéseket nyújt.

2009-ben összesen 12120 fő vett részt felnőttképzési programokban az OSAP adatai szerint (OSAP, 2010.). Ebből 3480-an (a képzésbe beiratkozott felnőttek 29%-a) szakmai továbbképző jellegű képzést vettek igénybe, valamint 3085-en (a beiratkozottak 25%-a) választották az állam által elismert OKJ szakképesítést adó képzéseket és 1588-an (a beiratkozottak 13%-a) a nyelvi képzéseket. Az elhelyezkedést segítő, vállalkozási ismereteket adó képzéseket és az informatikai képzéseket kevesen, 236-an (a beiratkozottak 2%-a) választották, habár ezek a képzések nem adnak konkrét képzettséget, szakmát, azonban hosszú távon segíthetik a résztvevő boldogulását; olyan kompetenciákat szerezhet és fejleszthet, melyek később előnyben részesíthetik az elhelyezkedésben, vagy az adott munkahely megtartásában: ma már alapkompenciaként várják el a számítástechnikai hozzáértést és a vállalkozási kompetenciákat. A kínált képzések egyharmada – azaz 45 képzés – szakmai továbbképzés, illetve a képzések nagy része – azaz 23 képzés – OKJ képzés és nyelvi képzés, tanfolyam volt 2009-ben. A képzésbe beiratkozottak arányát tekintve, a szakmai továbbképzéseken a résztvevők 29%-a vett részt; a kínálat ebből a képzésből a legnagyobb (a kínált képzések 32%-a).

A képzésbe való beiratkozottak száma alapján megállapíthatjuk, hogy a beiratkozottak 25%-a – 3085 fő – államilag elismert OKJ képzésben vett részt, azonban az ezt kínáló képzések a képzési kínálat 16%-át teszik ki. Továbbá megállapítható, hogy a kor előrehaladtával egyre kisebb a képzésben való részvételi aktivitás. A fiatalabbak vesznek részt elsősorban felnőttképzésben – a 20-24 éves korosztály 4%-a –, valamint a középkorú felnőttek – a 35-39 éves korosztály 5%-a –. Azonban az idősebb korosztálynak még inkább szüksége lenne rá, mert az ő ismereteik elavultak már az iskolába járás óta. Az idősebb felnőtt (40-59 éves) számára akár munkában áll, akár munkanélküli, szükséges tudásának frissítése, a technikailag folyamatosan megújuló környezethez való alkalmazkodása, hogy munkahelyét megtartsa, illetve, hogy újra munkába tudjon állni.

Bács-Kiskun megye munkaképes korú felnőttjeinek 52%-a (188494 fő) gazdaságilag aktív, a gazdaságilag aktív felnőtteknek pedig 6%-a (12120 fő) vett részt felnőttképzésben 2010-ben (KSH, 2009).

Miért nem tanulnak a Bács-Kiskun megyében élő felnőttek?

A megfogalmazott kérdés megválaszolásának céljából empirikus kutatást végeztem, Bács-Kiskun megye 25-64 éves lakosai körében. A kutatás célja, választ kapni arra a kérdésre, hogy miért nem tanulnak a felnőttek a vizsgált megyében. Azt vizsgáltam, hogy mi motiválja, illetve akadályozza a 25 és 64 év közötti felnőtteket a felnőttképzésben való

részvételben, illetve felmértem tájékozottságuk mértékét a felnőttképzési lehetőségeket illetően.

A kutatás módszere primer, strukturált kérdőíves lekérdezés. A kutatás időintervalluma: 2010. július – 2010. november. A célcsoportból hólabda módszerrel 180 felnőttet vontam be a kutatásba, a kitöltött kérdőívekből 164 volt értékelhető. A 35 kérdésből álló kérdőív elsősorban zárt kérdéseket tartalmazott, és számszerűsíthető adatokra vonatkozott, de véleményeket és attitűdöket is vizsgáltam néhány kérdés kapcsán (a kérdőív megtalálható a mellékletben). Bár a kutatás nem reprezentatív, az eredmények mindenképpen elgondolkodtatóak és lehetőséget adnak a problémakör mélyebb elemzésére. A 164 válaszból 89 nő és 75 férfi.

Első hipotézis

Kérdéseim során vizsgáltam, hogy a kitöltő jelenlegi munkaköre megegyezik-e szakmai végzettségével. Első hipotézisem e kérdés alapján, hogy valószínűleg azért alacsony a felnőttek képzésben való részvétele, mert munkakörük megegyezik szakmai végzettségükkel, így nem érzik szükségét a tanulásban való részvételnek.

Eredményeim azt mutatják, a kitöltők mindössze 40%-ának egyezik meg a szakmai végzettsége a munkakörével; 35%-ának más a szakmája valamint összesen 25%-ának nincs szakmája vagy munkanélküli, ami jelentheti azt is, hogy szakmája nem felel meg az aktuális munkaerő-piaci keresletnek. Így az első hipotézis nem igazolódott, valószínűleg nem azért kevés a felnőttképzésben való részvétel Bács-Kiskun megye felnőtt lakosainak körében, mert szakmájuk megegyezik munkakörükkel, vagy a munkaerő-piaci igényekkel. Azonban akiknek megegyezik a munkakörük a tanult szakmájukkal, azoknak is szükségük van képzésre, továbbképzésre, hiszen a munkakörök tartalmukban változnak, és a munkakör azonos színvonalon történő ellátásához is szükség van a tudás és a kompetencia készlet folyamatos, de legalábbis időszakos megújítására.

Második hipotézis

Kutatásom során kíváncsi voltam, hogy a megkérdezettek elégedettek-e életükkel. Hipotézisem, hogy a férfiak kevésbé elégedettebbek, mint a nők, több okból, így például a családfenntartás terhe, vagy a nagyobb arányú fizikai munkavégzés miatt. A válaszok alapján készített diagramok a mellékletben, mint 12-es és 13-es számú diagramok szerepelnek.

Feltételezésem beigazolódott. A megkérdezettek közül mindkét nem esetében elmondható, hogy nem teljes mértékig elégedettek élethelyzetükkel, felmerülnek életükben problémák. A megkérdezettek közel 40%-a érzi így. A nők esetében a további 60% közel egyenlő arányban oszlik meg a teljes elégedettség és az elégedetlenség és a teljes elégedetlenség érzete között. A férfiak esetében azonban, a fennmaradó 60%-ból, 30% a nem túl elégedett (elégedetlen), sok problémával küzdő felnőttek csoportjába tartozik. E probléma további vizsgálatra szorul: a férfiak vajon miért kevésbé elégedettek

életükkel, mint a nők? Miért érzik nehezebbnek a mindennapokat? Esetleg házasság és/vagy gyermeknevelés esetén ez hogyan változik? Milyen megoldás, kiút lehetséges a problémákra? A kérdések megválaszolása egy újabb kutatás témáját veheti fel.

Harmadik hipotézis

Kérdőívemben arra kértem a felnőtteket, hogy jelöljék, mennyire tartják fontosnak a felnőttképzésben való részvételt, a tudás folyamatos bővítését, az egész életen át való tanulást (Life Long Learning), valamint, hogy jelöljék meg, számukra mit jelent leginkább a felnőttképzés. Hipotézisem e kérdések kapcsán, hogy az alacsony képzésben való részvételi mutatók oka lehet, hogy valószínűleg a felnőttek nem tartják fontosnak az egész életen át tartó tanulást, és hogy a megkérdezettek többségének a felnőttképzés az új munkahely betöltésének lehetőségét jelenti az által, hogy új képzettséget, tudást ad, tehát elősegíti az elhelyezkedést.

Az eredmények azt mutatják, hogy a megkérdezettek 77%-a tartja nagyon hasznosnak az egész életen át tartó tanulást, tehát feltételezésem – hogy azért lenne alacsony a képzésekben, tanfolyamokon való részvétel, mert a felnőttek nem látják be a Life Long Learning jelentőségét – nem igazolódott. Ez esetben azonban ellentmondás áll fenn: a megkérdezettek mindössze 23%-a vett vagy vesz részt valamilyen felnőttképzésben. Mi lehet annak az oka, hogy bár a felnőttek 77%-a nagyon hasznosnak tartja a folyamatos tanulást, mégis mindössze 23%-a vesz részt képzésben, tanfolyamon?

A megkérdezettek több mint 80%-a gondolja úgy, hogy számára a felnőttképzés leginkább az elhelyezkedésben való segítséget jelenti. Azonban, ha valóban a felnőttek 80%-a így gondolja, vajon miért nem vesznek részt többen a képzésekben? Miért nem bővítik többen tudásukat, ha úgy érzik, azzal könnyebben boldogulhatnak a munka világában? Feltételezem, azért, hogy munkanélküliség vagy munkakör váltás esetén, új szakmát tanulva, jelenlegi tudásukat bővítve könnyebben és nagyobb lehetőségekkel tudjanak elhelyezkedni. Azonban e feltételezésemet nem igazolja, hogy a megkérdezettek 21%-a gondolja úgy, hogy az elhelyezkedést segítheti elő számukra a folyamatos tanulás.

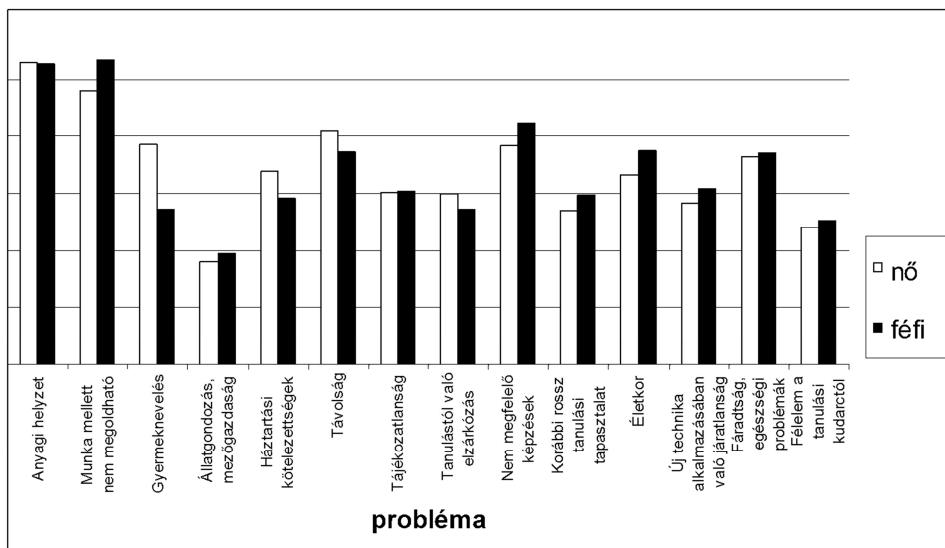
A megkérdezettek 47%-a gondolja úgy, hogy azért fontos az állandó tudásbővítés, hogy hatékonyabban el tudják látni munkájukat, valamint 25%-a tartja fontosnak, hogy az állandó tanulás által könnyebben megértse a körülötte lévő világot. Így viszont szintén – az előző esethez hasonlóan – ellentmondás alakul ki: ha a felnőttek 47%-a, a hatékony munkaellátás, 25%-a pedig az élet könnyebb megértése érdekében tartja fontosnak a tanulást, akkor miért alacsony a képzésben való részvétel? Esetleg a megkérdezettek közül kevesen voltak teljes mértékig őszinték, és inkább az elvárásoknak, „az illedelemnek” megfelelően válaszoltak? Kérdőíves módszer esetében ez nem eldönthető.

Szinte alig választották a megkérdezettek, hogy a felnőttkori tanulás személyiségfejlesztést jelent. Pedig számos tudás beépül az ember személyiségébe és fejleszti azt. A „szükséges rossz” válaszlehetőséget is megjelölték páran, de például az örömforrást senki. A tanulást tehát nem értékelik a felnőttek úgy, mint örömteli

tevékenységet. Az egész felnőttkori tanulás eredményessége érdekében kellene megváltoztatni ezt az attitűdöt. Erősíteni kell a felnőttekben, hogy a tanulás érték, hasznos időtöltés, jobbá teszi az életünket és örömforrás.

Negyedik hipotézis

Negyedik hipotézisem, hogy a felnőttek azért nem vesznek részt képzéseken, tanfolyamokon, mert – többek közt – akadályként merül fel a távolság, a szabadidő hiány és az anyagi gondok problémája. Kérdőívem során az egyik kérdésben arra kértem a kitöltőket, hogy megadott szempontokat állítsanak sorrendbe aszerint, mennyire tartják fontosnak azokat, abból a szempontból, hogy tanulhassanak; hogy az egyes tényezők milyen mértékben akadályozzák a tanulóhoz való hozzáférést, a képzésben való részvételben őket. Másik kérdés során pedig a megadott szempontokat annak megfelelően kellett sorrendbe állítani a megkérdezettnek, hogy mennyire szükséges tényezők azok ahhoz, hogy tanulni tudjon.

1. diagram

Az egyes problémák akadályozó mértéke a Bács-Kiskun megyében élők esetében, melyek korlátozzák a felnőttet a képzéshez való hozzáférésben, nemenként (%)

Forrás: saját kutatás

A kérdőívben a megadott válaszlehetőségek sorrendezését kértem, de a szemléletesség érdekében a kapott adatokat matematikai módszerrel átalakítottam, és a diagramon a legmagasabb oszlop jelzi azt a tényezőt, amelyet a válaszadók a tanulást leginkább akadályozó tényezőként jelölték meg. A két kérdés tulajdonképpen ugyanazt a problémakört vizsgálja. Azzal, hogy a kitöltőnek e problémakörben (milyen akadályai vannak a tanulásban való részvételének) két kérdést kellett kitöltenie, az adatok megbízhatóságát szolgálja (a sorrendezés tudatos és nem véletlenszerű).

Hipotézisem beigazolódott: a kitöltő nők és férfiak esetében is problémát okoznak az anyagi, az időbeli és a távolságbeli problémák egyaránt. Az anyagi helyzet, a munka mellett nehezen megoldható tanulás és a nem megfelelő képzések hátráltatják leginkább a felnőtt tudásának bővítésében, aktualizálásában. Ha a felnőtt munkanélküli, valószínűleg több ideje lenne képeznie magát, azonban ez esetben felerősödhet az anyagi probléma. Ha a felnőtt foglalkoztatott, akkor viszont valószínűleg problémaként merül fel az időbeosztás és a fáradtság, míg az anyagiak kisebb mértékben hátráltatóak. E problémák egymásból fakadnak, és állandóan jelen vannak.

Azonban, a két nem esetében a problémák különböző mértékben jelentkeznek. Nők esetében a három fő probléma, mely a képzési lehetőségekhez való hozzáférésben gátolják a felnőttet: a megfelelő anyagi helyzet, a munkáltató támogatása, illetve a megfelelő családi háttér. A három fő szükséglet pedig a megfelelő anyagi helyzet, munkáltató támogatása és a megfelelő családi háttér. Legkevésbé – a nők esetében – a tanácsadás hiányának problémája merült fel, azonban épp a tanácsadás lehetőségéhez való hozzáférés lehetne a megoldás az első három helyen szereplő problémára, hiszen egy felnőttképzési szakember tanácsaival segíthet, és megoldást nyújthat az előbbieken kiemelt problémákra is. Férfiak esetében a három fő probléma közül az első szintén az anyagi helyzet problémája, majd a szabadidő hiánya illetve a nem megfelelő képzések megléte a probléma. Tanuláshoz való feltétlen szükségként pedig szintén a megfelelő anyagi helyzetet, a szabadidőt és képzés megfelelő időbeosztását érzik. A tanácsadás hiánya ez esetben is nem jelent nagy problémát, pedig – az előzőekben is megfogalmazott módon – segítség és megoldás lehetne.

Felételezem a tanácsadás hiányának problémájának aránya nem azért ilyen alacsony, mert a kitöltők teljes mértékig tájékozottak lehetőségeikről, és arról, hogy sajátos helyzeteikben milyen – akár az anyagi, időbeli stb. problémákat tekintve – megoldás, segítség van számukra. Valószínűbbnek tartom, hogy a felnőttekben nem is tudatosul, hogy szükségük lenne tanácsadásra, hogy van lehetőség tanácsadást igénybe venni, valamint, ha a felnőtt érzi is a szükségét, hogy igénybe vegye azt, nem tudja, hogyan tehetné meg.

A felnőtteket a hozzáférésben korlátozhatja családjuk is. A felnőttnek, akinek gyermekei vannak, nehéz megoldani – például időt szakítani – a képzésben, tanfolyamon való részvételt, ha esetleg párja, szülei, rokonai nem támogatják őt – például azzal, hogy felügyelnek a gyermekre. Feltételezésem helytálló, a megkérdezettek 49%-a érzi úgy, hogy családjuk elviekben támogatná (tehát szeretnék, hogy képzésben vegyen részt), de ténylegesen nem segítené a tanulásban való részvételt. Mindössze a válaszadók 51%-a érzi azt, hogy teljes mértékben számíthatna családjának támogatására és segítségére.

Ötödik hipotézis

Kutatásom során felkeltette érdeklődésemet, hogy hol tanulnának a felnőttek? Hipotézisem, hogy, azért „nem tanulnak”, mert nem a számukra megfelelő helyen lenne

lehetőségük megtenni azt. A válaszok alapján a felnőttek 41%-a felnőttképzési intézetben tanulna legszívesebben, 27%-a otthon, 17%-a pedig iskolai keretek között. Azonban – amint azt az előbbi fejezetekben vizsgáltam – Bács-Kiskun megyében felnőttképzési intézmények főleg a megyeszékhelyen és a nagyobb városokban találhatóak, a képzésre szoruló pedig főleg a kisebb városokban, községekben élnek. Hipotézisem ennek megfelelően beigazolódt. A kérdésre adott válaszok alapján, azonban az is látható, hogy a felnőttek „ragaszkodnak” a formális megoldásokhoz (iskola, felnőttképzési intézmény) és a nem formális tanulási környezetet szinte alig választották.

Hatodik hipotézis

Hipotézisem, hogy a felnőttek, ha képzésben szeretnének részt venni, vagy munkát keresnek, akkor az újságokban, a médiában (internet, televízió, rádió) vagy a munkaügyi központokban keresik a lehetőségeket.

A kitöltött kérdőívek alapján hipotézisem részben beigazolódt. Képzés keresése esetén a megkérdezettek 29%-a érdeklődne a médiából, munkakeresés esetén pedig 8%-a. Ha munkába szeretne állni, a kitöltők 40%-a a munkaügyi központokban érdeklődne, képzésről való tanácsadás kérése esetében pedig 27%-a látogatna el munkaügyi központba. Azonban, az újság adta lehetőségeket mindkét esetben kevesen választanák (képzéssel kapcsolatban a megkérdezettek 5%-a, munkakeresés esetén 4%-a).

Ellentmondás merül fel e kérdés esetében, ha megvizsgálom, hogy azok a felnőttek, akik képzésben vettek vagy vesznek részt, honnan értesültek a képzésről. Ez esetben a résztvevők 33%-a munkaadója ajánlása alapján talált a képzés lehetőségére, valamint összesen 36%-uk tájékozódott felnőttképzési intézménynél és 18%-uk ismerősnél. Szembetűnő és meglepő eredményként tapasztaltam, hogy a megkérdezettek 8%-a sehol nem keres munkát, ezek szerint nem szeretne dolgozni. Ennek okát érdemes lenne tovább vizsgálni, az ilyen hozzáálláshoz vezető attitűdöket feltérképezni, felderíteni okait.

Hetedik hipotézis

A kérdőívet kitöltő munkanélküli felnőtteket arra kértem, megadott lehetőségek közül válasszák ki, hogy kihez fordulnának segítségért, hogy újra el tudjanak helyezkedni, hogy munkába álljanak. Hipotézisem a kérdés kapcsán, hogy a felnőttek nagy része az államtól várná a segítséget problémájának megoldására.

Hipotézisem beigazolódt: többen írták az államot (52%), az önkormányzatot (24%) és csak kevesen azt, hogy „én magam”. Ez azt jelenti, hogy az emberek mástól várják a segítséget a problémáik megoldásában, és nem önmaguk akarnak tenni azért. Ez a fajta attitűd – miszerint boldogulásunkat gyakrabban várjuk másoktól, mint önnön erőfeszítéseinktől – jellemző a magyar emberekre, és ez a beidegződés évtizedek óta nem változott. Azonban, ahhoz hogy például egy alacsony végzettségű munkanélküli felnőtt munkahelyet találjon, fontos lenne, hogy képezze magát, feltérképezze erősségeit, majd fejlessze azokat képzéssel, tréninggel. A pedagógiának és a felnőttoktatásnak ez is egyik

kiemelten fontos feladata lenne, hogy ezen az attitűdön változtasson (persze ez nagyon hosszú időt vesz igénybe). A cél az lenne, hogy a pedagógiai munka során felelősségteljes, öngondoskodó felnőtteket neveljünk és ezt az attitűdöt erősítsük felnőttoktatási programokkal is. A megkérdezettek 16%-a kérne segítséget az önkormányzattól. Feltételezem, ez esetben főleg az önkormányzatok által nyújtott pénzügyi segítségre, közmunkára, vagy munkahelyteremtésre gondolhatunk.

Nyolcadik hipotézis

A kérdőíveket kitöltő lakosok véleményét vizsgáltam a „második esély” lehetőségéről. Hipotézisem, hogy a felnőttek azért nem vesznek részt a képzésekben, tanfolyamokon, mert úgy gondolják, a „második esély” lehetősége függ az iskolai végzettségtől; azaz, akinek alacsony az iskolai végzettsége, vagy nincs, az már felnőttkorban nem is tud megszerezni egy végzettséget vagy szakmát, ezért meg sem próbál képzésben részt venni.

Állítás	Válaszok	8 általánosnál kevesebb	8 általános	Szakiskola vagy szakmunkás-képző	Szakközép-iskolai érettségi	Gimnázium	Főiskola	Egyetem
Amit valaki elmulasztott, azt a felnőttképzés, felnőttoktatás pótolni tudja.	egyáltalán nem értek egyet	0%	0%	15%	0%	0%	7%	0%
	részben egyetértek	0%	80%	92%	77%	50%	67%	60%
	teljes mértékben egyetértek	100%	20%	8%	23%	50%	27%	40%

1. táblázat

A Bács-Kiskun megyében élő felnőttek véleménye a „második esély” lehetőségéről (%)

Forrás: saját számítás

Hipotézisem nem igazolódott be, tulajdonképpen a hipotézisben megfogalmazottak ellentéte mutatkozik a 6. számú táblázatban. A feltételezés, miszerint azért nem vesznek részt a felnőttek képzésekben, mert a „második esély” lehetőségét nem tartják megvalósíthatónak, nem igazolódott. A megkérdezettek 22%-a nem ért egyet azzal, hogy a felnőttképzés, felnőttoktatás pótolni tudja, azt, amit valaki elmulasztott, és 78%-a részben, vagy teljes mértékig egyetért az állítással. Az elgondolás, hogy a különböző iskolai végzettséggel rendelkező felnőttek különböző mértékben értenek egyet az állítással, és magasabb iskolai végzettség esetén a felnőtt inkább érzi úgy, hogy a felnőttképzés segítséggel lehet az alacsony iskolai végzettségű felnőtteknek, szintén nem

igazolódott be. A 8 általános iskolai végzettséggel sem rendelkező felnőttek 100%-ban egyetértnek, a 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők pedig 80%-ban részben értenek egyet azzal, hogy a felnőttképzés segítheti a végzettség pótlását. Ez az eredmény meglepő, mert a megkérdezettek közül legalább érettségivel rendelkeztek azok, akik felnőttképzésben már vettek részt, vagy éppen részt vesznek. A kitöltők között, az iskolai végzettség növekedésével csökkent az egyetértés az állítással, ami meglepő, mert úgy gondolom, valaki minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, annál inkább szükséges lenne belátnia, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségűek is szerezhetnek magasabb végzettséget vagy szakmai képesítést, amennyiben igénybe veszik a felnőttképzés és felnőttoktatás segítségét.

Kilencedik hipotézis

Hipotézisem, hogy a képzésben való alacsony részvétel oka lehet, hogy a felnőttek heterogén elvárásokat és igényeket fogalmaznak meg a képzésekkel szemben. Például anyagi oldalról (a képzés ára, hogy olcsó legyen), a tananyag oldaláról (érdekes, aktuális legyen), a tudásellenőrzés szempontjából (legyen-e vizsga, vagy ne, esetleg több lehetőség adása), a képzés idejével kapcsolatban (hosszabb ideig tartson, vagy rövid ideig gyakoribb órákkal) stb.

A válaszok során a felnőttek 41%-a praktikus, gyakorlatias tudás átadását tartja a legfontosabbnak, azaz, hogy a megszerzett tudást a későbbiekben hasznosítani tudja, aktuális legyen. A válaszadók 15%-a úgy érzi, számára a legfontosabb, hogy a tanár/előadó ne kezelje őt gyerekként, ne alázza meg a többi felnőtt előtt, és vegye figyelembe egyéni problémáit és szükségleteit, valamint 13%-a kívánná meg egy képzéstől, hogy a már meglévő tudásra és tapasztalatra építsen.

További kutatási eredmények

- A kitöltők állításokat osztályoztak aszerint, hogy mennyire jellemzőek rájuk. Az eredmények azt mutatják, hogy a felnőttek 51%-a jellemzőnek tartja magára, hogy a korábbi tanulási kudarcok elvették a kedvüket a tanulástól, 43%-a pedig, hogy az életkörülményeik nem teszik lehetővé a tanulást.
- A képzésben résztvevő felnőtteket arról kérdeztem, hogy mennyi ideig tart/tartott a képzés, amelyben részt vettek. A résztvevő nők 25%-a fél évnél több, de egy évnél kevesebb időtartamú képzésekben, és szintén 25%-a pedig 2 év vagy annál tovább tartó képzésekben vesz/vett részt. A résztvevő férfiak 42%-a a 3 hónapnál több, de fél évnél kevesebb, 33%-a pedig a 3 hónapnál kevesebb ideig tartó képzésben vesz/vett részt.
- A képzést elvégzettek 92%-a érzi úgy, hogy a képzés számára hasznos volt, és 8%-a gondolja azt, hogy a képzés számára nem volt, vagy nem hozott hasznot.

Javaslatok

A téma szakirodalmának tanulmányozása, a rendelkezésre álló statisztikai adatok feldolgozása és saját kutatási eredményeim elemzése alapján az alábbi javaslatokat fogalmazom meg a felnőttképzési szolgáltatásokhoz való hozzáférés és a felnőttkori tanulás eredményességének javítása érdekében.

- A képzési lehetőségek igénybevételére ne csak a nagyobb városokban legyen lehetőség, hanem kisebb községekben, falvakban, kisvárosokban a művelődési házak adta lehetőségeket kihasználva vigyük közelebb a felnőttek számára a képzési lehetőségeket.

A művelődési házak – bár nem mindenhol azonos szinten működnek, vagy nem is működnek, csupán „emlékül” az épület van jelen – minden városban, kisvárosban és falvakban is megtalálhatók. A közművelődés által – a formális intézményi nevelődés mellett – fejlődhet és szocializálódhat a felnövekvő nemzedék, például szakkörökben, táncházakban vagy hobbikörökben való részvétellel, ami segítheti a felnőttkorban való könnyebb boldogulást, a későbbi, folyamatos szocializálódást – a közösségekhez való pozitív hozzáállást – és alkalmazkodást a környezethez. (BORBÁTH – TÓTH, 2009) Magyarországon (2010 októberében) 2 510 400 fő volt gazdaságilag inaktív, valamint magas azoknak a 15-24 év közötti fiataloknak a száma, akik nem tanulnak, de munkába sem állnak. E fiatalok számára, már nem tud segítséget nyújtani a formális, iskolarendszerű oktatás, valamint nehezen megoldható számukra a munkába állás (alacsony iskolai végzettség, tájékozatlanság, elszigeteltség stb.). E fiatal felnőtteknek számára lehet megoldás a közművelődés, ahol saját szükségleteinek megfelelően reszocializálódhatnak, fejlődhetnek. Ennek megfelelően egyértelmű, hogy a közművelődés szoros kapcsolatban áll a felnőttneveléssel, felnőttképzéssel, aminek szükségességét továbbra is bizonyítani és deklarálni kell.

A közművelődési intézményeket ösztönözni kell az informális és non-formális oktatási lehetőségek megteremtésére, az abban való részvételre, amivel felerősíthetik a formális intézmények hatékonyságát. E lehetőség kifejezetten fontos lenne a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű, munkanélküli felnőttek számára, különösen olyan településeken – kisvárosok, falvak – ahol a formális, intézményes oktatás nem megvalósítható. A művelődési házakban megszervezett klubfoglalkozások, szakkörök, beszélgető-olvasó klubok, tanácsadások, felvilágosító- és népművelő foglalkozások képessé tehetik a résztvevőket, hogy a későbbiekben – felismerve képességeiket, rátalálva érdeklődési körükre – formális képzésekben, tanfolyamokon vegyenek részt (FARKAS, 2010).

- A felnőttképzési programok hétvégi vagy esti, rövid, rugalmas időpontokban kerüljenek megrendezésre, esetleg távoktatásban abban az esetben ha a célcsoport infrastrukturálisan és tanulási képességben alkalmas a távoktatásban való részvételre.

- A felnőttképzés kedvezőbb költségekkel, de mindenképpen egyéni tehervállalással valósuljon meg.

Ami ingyen van annak nincs értéke. Az egyénnek is kell – lehetőségeihez mérten – vállalnia a terhekből, mely által nőhet felelősségérzete és motivációja is.

- Statisztikai adatgyűjtési rendszer javítása.

Amint azt korábban az OSAP esetében kiemeltem, az egyes statisztikai rendszerek adatgyűjtési módszertani különbségeinek és az adatszolgáltatási kötelezettség szabályainak hiányosságai következtében az egyes adatbázisok adatai nem adnak teljes körű és megbízható információt a felnőttek képzésben való részvételi adatairól.

- Tájékoztató, tanácsadó, információs rendszer a felnőttek segítésére.

Mára az egész életen át tartó tanulás rendszere, működtetése elég „bonyolult” lett és segíteni kell a felnőtteket, hogy el tudjanak igazodni benne. Milyen képzési lehetőségek vannak, hol tanulhatnak, milyen feltételekkel stb.

- Felnőttképzési szolgáltatások kiterjesztése, az igénybe vétel lehetőségének bővítése.

A felnőttképzési szolgáltatások hatékonyan egészíthetik ki a képzési programokat, mivel segíthetik a felnőttet a tanulásban, önéletrajz elkészítésében, álláskeresésben stb. Mindenképp szükséges, hogy e szolgáltatásokat közelebb vigyük a felnőttekhez.

- Munka-tanulás-egyéni mentorálás, tanácsadás hármasa.

Bár a munkahelyi képzés nem tárgya dolgozatomnak, mégis fontosnak tartom, a munkaközbeni képzést, a munkahely támogatását, és a felnőttek egyéni segítését, támogatását, mentorálását a tanulási folyamat közben.

- Több reklám, marketing, PR-akció a felnőttkori tanulás népszerűsítése érdekében.

A felnőttek is sokat néznek televíziót, hallgatnak rádiót, olvasnak sajtót, így e felületek alkalmasak arra is, hogy segítsék az egész életen át tartó tanulás szükségességének belátását, és a mindennapi életbe való beépítését.

- A képzési kínálatot a munkaerő piaci keresletet vizsgálva, annak megfelelően kell kialakítani, a képzőhelyek és a munkaadók közötti szorosabb együttműködéssel.

Fontos, hogy miután a felnőtt elvégez egy képzést, azzal legyen lehetősége környezetében elhelyezkedni.

- Szükséges az önkormányzatokkal való szoros együttműködés.

Az önkormányzatokkal való állandó és meghatározó kapcsolat azért fontos, mert a városok irányító szervei azok, ahol a problémák megjelennek. Az önkormányzat és intézményei segíthetik a képzéssel foglalkozó intézményeket a képzési igények feltárásában, és a képzésre szoruló felnőttet tanácsadással és lehetőségeinek bemutatásával.

- Szükséges a felnőttképzés fogalmának tisztázása a felnőttek számára.

Kutatásom során többször találkoztam azzal a téves elgondolással, hogy a felsőoktatásban való részvételt a kitöltő felnőttek felnőttképzésnek tekintették.

- Legfontosabb javaslatomnak azonban azt tartom, hogy a felnőttek rendszeres és szervezett tájékoztatásban részesüljenek.

E tájékoztatás módját és szervezetét szükséges lenne kialakítani, és a felnőttek számára elérhetővé tenni az információkat például a már előbb említett művelődési házak által, vagy a média – főleg a televízió – segítségével. Szükségesnek tartom – jól képzett szakemberek által – az állandó és széleskörű tanácsadás lehetőségének hozzáférését biztosítani a rászoruló felnőttek számára.

A munkában álló vagy munkanélküli felnőtteken kívül a munkáltatókat is motiválni szükséges, hogy munkavállalóikat támogassák tanulásukban, segítsék tanácsadással (például, hogy szakmájuk, munkájuk szempontjából milyen képzések, tanfolyamok segítenék őket, vagy nyújtanának még több lehetőséget), illetve támogassák őket például szabadidő biztosításával, amelyet tanulásra fordíthatnak (például képzésben való részvétel esetén vizsga előtt szabadnappal stb.).

Összegzés

A felnőttek tanulástól való elzárkózásának okait kerestem, és a felnőttképzésről alkotott véleményüket kérdeztem kérdőívemben, melyben Bács-Kiskun megye felnőtt lakosainak tanulási aktivitását vizsgáltam. A szakirodalomban olvasottak és a kutatási eredmények alapján vontam le a következtetést, miszerint a hozzáférés legnagyobb problémái többek közt:

- az anyagiak, tehát a képzések, tanfolyamok megfizetésének problémája
- a szabadidő, azaz, hogy a felnőtteknek nincs idejük tanulni, illetve munkabeosztásuk és a képzésben való részvétel számukra nehezen, vagy nem összeegyeztethető

- a család, mely sokszor nem támogatja a felnőttet, hogy képzésben vegyen részt, vagy csak részben támogatja, azaz a tanulás mellett elvárja, hogy a felnőtt ugyanannyi időt és energiát szánjon továbbra is rá
- illetve az információhiány, hiszen a felnőttek nem tudnak róla, milyen lehetőségek kínálóznak számukra a felnőttképzésben.

Legfontosabb következtetésem, hogy az információ, a tanácsadás és a személyre szabott segítség hiánya lehet a legfőbb oka annak, hogy a felnőttek az előzőekben felsorolt problémáikat – valamint a dolgozatban megfogalmazott további problémákat, így például a számukra nem megfelelő képzési kínálat stb. problémáját – úgy érzik, nem tudják megoldani.

Kutatásaim eredményei egybevágnak Kerülő Judit kutatási eredményeivel, aki a Nyíregyházi Főiskola, andragógia szakon tanuló, levelező tagozatos hallgatók körében végzett kutatás eredményeiről számol be *Mi a jó a tanulásban? A felnőttkori tanulás örömei és terhei* című tanulmányában. Kerülő kiemeli, hogy a felnőtteket akadályozó tényezők 3 fő szempont alapján csoportosíthatók: „Az első a munkahellyel függ össze, a második a családi helyzetből adódik, a harmadik az ezek következményeként kialakuló időzavarból fakadó nehézségeket elemzi.” (KERÜLŐ, 2010:251). Kutatása eredményeként a felnőtteket a tanulásban súlyosan hátráltató tényezőként határozza meg „a nem támogató munkahelyeket”, melyek sem a tanulásra, vizsgára illetve konzultációra fordítható szabadidővel, sem elismeréssel (például karrierlehetőséggel) nem segítik a tanulni kívánó felnőttet. A család a felnőttet kezdetben hátráltatja, azonban a későbbiekben alkalmazkodik hozzá, és így segítheti a tanuló édesanyját és édesapát. A szabadidő problémájáról pedig elmondható, hogy több esetben nem a szabadidő hiánya, hanem megfelelő beosztása okozhat problémát a tanuló felnőttnek.

Összességében elmondhatjuk, hogy a tanulás szükségességének tudatosítása az emberekben, és a személyre szabott segítség nyújtása elkerülhetetlen a tudásalapú társadalom kialakításához. Magyarországon e rendszer még fejlesztésre és bővítésre vár. Idő és sok munka szükséges ahhoz, hogy Magyarország is csatlakozzon azon országok közé (például Dánia, Ausztria) ahol a tanulás nem kényszer, vagy egy szükséges rossz, hanem a mindennapi élet természetes velejárója.

Felhasznált irodalom

- ÁFSZ (2010): *Felnőttképzési intézmények a magyarországi régiókban*
http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=munkaadoknak_kepzes&switchcontent=ma_kepzes_kepzointezmeny&switch-zone=Zone1&switch-render-mode=full [2010. december 27.]
- AFSZ (2010a): *Munkanélküli felnőttek száma Bács-Kiskun megyében, 2000-2010*
http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=stat_afsz_nyilvtartasok [2010. november 10.]
- OSAP (2010): *A képzésbe beiratkozottak száma Bács-Kiskun megyében 2009-ben (fő)*
http://osap.nive.hu/osap_index2.php?oldal=statisztika [2010. október 2.]

KSH (2009): *Bács-Kiskun megye munkaképes korú lakosságának gazdasági aktivitása*
<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/megy/092/bacs092.pdf> [2010. november 10.]

BORBÁTH Erika – TÓTH Erzsébet (2009): *A közművelődés feladatai az iskolarendszeren kívüli formális, informális és nonformális képzésben az iskoláskorúak és a felnőttek körében.* Iskolakultúra, 11. szám 134-140. oldal

KERÜLŐ Judit (2010): *Mi a jó a tanulásban? A felnőttkori tanulás örömei és terhei.* In: KÁLMÁN Anikó (szerk.): *Magyar Nemzeti és Nemzetközi Lifelong Learning Konferencia* Pécsi Tudományegyetem 2010. április 29-30. Debrecen, MELLearn 251.p.